

Natalija Mihelčić*

KULTURNA I DRUŠTVENA DJELATNOST U OPĆINI KOČEVJE 70-IH GODINA 20-OG STOLJEĆA

Sažetak

Rad obrađuje stanje kulturne i društvene proizvodnje u općini Kočevje 70-ih godina prošlog stoljeća. Naglasak je na prikazu vrsta kulturne i društvene djelatnosti u općini, njene raširenosti te značaja u urbanoj okolini. Kulturno-amaterska djelatnost u općini bila je jako razvijena u trećoj etapi socijalizma, ali usprkos tome još uvijek okrnjena zbog brojnih teškoća i prilika u kojima se nalazila.

Ključne riječi: *općina Kočevje, amaterska kulturna aktivnost, socijalizam*

1. Uvod

Kočevsku pokrajinu povjesničari i mnogi stručnjaci označili su »posebnom« te su je u svojim djelima obrađivali s mnogo opreza. No, prije opisa kulturne i društvene djelatnosti u općini Kočevje potrebno je napomenuti da su na to područje u 14. stoljeću doseljeni Nijemci te da su tu kao kompaktna etnička zajednica živjeli oko 600 godina. Za vrijeme Drugog svjetskog rata Hitler ih je, praktički u cijelosti, preselio na područje Južne Štajerske odakle su poslije kapitulacije Njemačke prognani s područja nove Jugoslavije. Na kočevskom području ostalo ih je tek dvjestotinjak, dok su se na ispražnjeno područje doselili ljudi iz raznih dijelova Jugoslavije.

Prije više od četiri desetljeća slika Kočevske pokrajine bila je potpuno drukčija nego što je možemo vidjeti danas. Razrušena i uništena zemlja bila je poslije rata prisiljena dići se iz

* Osnovna škola »Stopiče«, Stopiče 37, SL-8 322 Stopiče, natalie.mihelcic@gmail.com

(poslije)ratnih ruševina. Sanacija gospodarstva, obnova i uređenje fizionomske slike općine, uređenje komunalne i stambene problematike, uvođenje promjena na području školstva i sanacija te poboljšanje prometne povezanosti područja koja su se izredala među najznačajnijim zadacima lokalne vlasti u prvim poslijeratnim godinama. S druge strane, kultura i njena djelatnost ostale su »izvan konteksta« primarnih zadaća općine Kočevje te su bili od sekundarnog značaja. Međutim, ubrzo se pokazalo da je u stranu potisnuta kulturna djelatnost postala »oruđe« za širenje i jačanje socijalističke misli i duha. Usprkos činjenici da je područje kulture (uvijek) bilo zapostavljano ono je kao društvena sastavnica zauzimalo značajnu ulogu u samoupravnom društvu. Broj se kulturno-prosvjetnih društava i sekcija u usporedbi s predratnim vremenom povećao, makar se u 70-im godinama može uočiti njihovo blago smanjenje i to zbog brojnih poteškoća i nezanimanja stanovništva za takve djelatnosti.

Amaterske su se i profesionalne kulturne djelatnosti u općini Kočevje dvadeset godina poslije završenog Drugog svjetskog rata još uvijek borile s brojnim teškoćama, kao već i od samog početka svojeg djelovanja. Pomanjkanje prostora, stručnog kadra, financijskih sredstava i omladine bile su najčešće teškoće na popisu problema koje je trebalo nužno što prije riješiti. Ipak, za njihovo je rješavanje potrošeno previše vremena i izgovorenih riječi koje nisu riješile njihovu tešku situaciju. Sazivanje sastanaka društvenih i općinskih odbora nije (mного) pripomoglo rješavanju. Izabrani predsjednici društava i organizacija, njihovi članovi i predstavnici općinske vlasti raspravljali su (uzalud) o problematici, no zajednički jezik nisu pronašli. Dugogodišnji predsjednik Općinskog savjeta Svoboda, Jože Smolej (1959:1) ovako je izrazio mnijenje o (djelomičnom) rješenju zabrinjavajućeg stanja na području kulture u kočevskoj općini: »Prije svega je potreban solidan program rada koji treba obuhvatiti sve mogućnosti kulturnih užitaka.«...»...pri tome mnogo očekujemo...«...»...no treba dati veliku moralnu, a prije svega materijalnu potporu. Uvjeren sam, da ćemo naš kulturni život pokrenuti s mrtve točke samo s pametnim, planskim programiranjem i s udruživanjem svih sila. A za takav bi rad bio...«...»...potreban veći profesionalac«. Dobronamjerne i poticajne

riječi predsjednika bile su samo nada u »kulturni« pomak, no stanje se u 70-im godinama nije pomaknulo na bolje. Potonje ukazuje na već slabo stanje kulturne djelatnosti u prethodnom desetljeću koje se nastavljalo i slijedećih deset godina.

2. Raznolikost društveno-kulturne djelatnosti u općini Kočevje u 70-im godinama prošlog stoljeća

U općini su Kočevje u 70-im godinama prošlog stoljeća djelovala četiri Kulturno umjetnička društva Svoboda (Kočevje, Kočevska Reka, Stara Cerkev i Mozelj) te druga amatersko kulturno-prosvjetna društva u bližim i udaljenim selima. U okviru društava djelovale su različite sekcije, no najzastupljenije su bile pjevačka i dramska sekcija. Na području profesionalne kulturne djelatnosti djelovali su Kočevski muzej, Šeškov dom i knjižnica. Stvaraoci i nosioci kulturne djelatnosti bili su većinom školski učitelji i omladina.

Kulturna djelatnost najviše se razvila u središnjem gradu općine, u Kočevju, gdje su uvjeti za kulturne djelatnosti bili najbolji. Kočevje kao sjedište istoimene općine imalo je vodeću ulogu na kulturnom području s obzirom na to da je odavde potjecala organizacija i koordinacija kulturne djelatnosti u cijeloj općini. Tu je bila koncentracija stanovišta najveća kao i najveća koncentracija kulturnih djelatnosti u mreži kulturnih institucija i kulturnih organizacija te udruga koje su organizirale sve važne kulturne događaje u općini. Zbog svoje funkcijsko-ekonomske uloge Kočevje je bilo »poprište« najznačajnijih i najvećih priredbi/proslava u kočevskoj općini. U gradu je djelovalo KUD Svoboda Kočevje, ponovno ustanovljeno 1953. godine¹ (1960. godine (Cankar, 1960:3) udružilo se s KUD-om Svoboda Rudnik), koje je imalo

¹ KUD Svoboda bilo je u Kočevju ustanovljeno 1913. godine. Prvotne prostorije društva bile su u hotelu Post (danas su u obnovljenoj zgradi stanovi). Njegova djelatnost razvila se 1918./1919., a poslije toga je prestao djelovati. Prema sjećanjima Ivana Erkeru iz Brega pri Kočevju prostor je društva bio u gostioni Kiklmakl (današnja DZS), a kazališne predstave su se odvijale u gostioni Kmet (današnja gostiona Beljan). U vrijeme prije Prvog svjetskog rata predstave su se održavale u rudničkim barakama na Rudniku. Imali su pozornicu koju su dijelili s prosvjetnim društvom Kočevje.

dramsku, pjevačku, plesnu, baletnu, šahovsku i glazbenu sekciju.² Potonja je bila u okviru KUD-a Svoboda Kočevje najuspješnija sekcija koja je napornim radom i velikom marljivošću njenih članova i članica uspjela premostiti brojne kadrovske i financijske poteškoće, a djeluje i dan danas. Sekcije KUD-a Svoboda Kočevje imale su svoje prostorije u Rudarskom domu na Rudniku, ali i u prosvjetnom domu u Šalki vasi te povremeno u Šeškovom domu. Zbog prostorne stiske dolazilo je do nesporazuma između pojedinih sekcija unutar društava te s drugim kulturno-prosvjetnim društvima koja nisu djelovala u okviru Svobode Kočevje. U dugoročnom pogledu to je dovelo do neredovitih i sve rjeđih sastanaka te nespremnosti sekcija i društava, a većinom i do njihove propasti. Sekcije pri KUD-u Svoboda Kočevje počele su djelovati odmah poslije rata, ali je zbog nastalih poslijeratnih prilika njihov kulturni rad bio slab i još nepriznat. Tek u 50-im godinama, kada su bili ponovno ustanovljeni KUD-ovi Svobode, njihov je rad postao nešto živahniji i izrazitiji. Kazalište je ponovno zaživjelo u 50-im godinama poslije osnivanja Svobode Kočevje, ali se još uvijek borilo za svoj opstanak jer je stanje na području dramskog odsjeka bilo vrlo loše. Nedostajalo je glumaca i financijskih sredstava za postavljanje pozornice kao i za glumačke kostime, dok je među stanovnicima zanimanje za sudjelovanje bilo vrlo slabo. Međutim, iako se dramska sekcija našla u vrlo teškom položaju zanimanje za nju je među školskom omladinom bilo vrlo veliko, i to prije svega u redovima predškolske omladine. Godine 1974. bilo je ustanovljeno Lutkarsko kazalište, čiji počeci sežu u 1946./1947. godinu kada je djelovalo kao dječje lutkarsko kazalište u sklopu dramskog odsjeka KUD Svoboda Rudnik. Novoosnovano kazalište bilo je vrlo dobro primljeno među (pred)školskom publikom, a kasnije i među nešto starijom omladinom. Rad lutkara Matije Glada³, koji je djelovao u oba kazališta, nastavljao se je, a sudjelovao je i s lutkarskim kružokom na osnovnoj školi, gdje je zanimanje za školsku kulturnu djelatnost te vrste bilo veliko. Iste godine je novoosnovani Muški pjevački zbor Svoboda Kočevje počeo s redovitim vježbama. Početak pjevačkog zbora seže u 1968. godinu u Staroj Cerкви pod vodstvom Vere Ficko. Zbor je djelovao pod okriljem lokalnog vatrogasnog

² Limena glazba bila je u Kočevju ustanovljena 1927. godine.

³ Djelovao je u dramskoj sekciji KUD Svoboda Kočevje te je zaslužan za izradu mnoštva lutki.

Kulturna i društvena djelatnost...

društva, ali je uskoro preimenovan u Muški pjevački zbor Stara Cerkev. No, zbog novopridruženih pjevača iz Kočevja, kao i okolnih sela, pjevački zbor je preimenovan u Muški pjevački zbor Svoboda Kočevje a kako se zove i danas. Prvi zborovođa novog zbora bio je Ive Stanič, a udružio je pjevače iz mješovitog pjevačkog zbora Svoboda Kočevje iz 50-ih godina pod tadašnjim zborovođom Mirkom Trostom te pjevače pjevačkog zbora Jakob Gallus pod vodstvom Miloša Humeka. Zbor je od svog početka postizao uspješne rezultate na brojnim kulturnim priredbama te je sudjelovao na revijama pjevačkih zborova u Dolenji vasi. Također, svake je godine gostovao na pjevačkom taboru slovenskih pjevačkih zborova u Šentvidu (Štrumbelj, 1999).

Osim KUD-a Svoboda Kočevje, u kojem su većinom sudjelovali stariji stanovnici, bila je u gradu vrlo jaka i kulturna djelatnost školske omladine. Na Gimnaziji Kočevje djelovao je MKUD Matej Bor koje je sa svojim odsjecima pripremalo živahne kulturne programe za školske priredbe te je sudjelovalo i pri kulturnom dijelu priredbi za općinske i državne praznike. Najzastupljenije sekcije bile su pjevačka i dramska, dok je nešto manje zanimanja bilo za literarnu i šahovsku sekciju. Gimnazijsko društvo Matej Bor bilo je ustanovljeno odmah poslije rata 1946. godine (Humek, 1999) te je već od samog početka vrlo uspješno djelovalo na školskom kulturnom području. U 70-im su godinama imali 45 aktivnih članova (Zapisnik Izvršnega odbora..., 1971). Članstvo se u društvu stalno mijenjalo, a isto tako je bogatstvo programa pojedinih sekcija domamilo nove članove među gimnazijskom omladinom. Mentor i doajen društva bio je Miloš Humek,⁴ predsjednik Općinskog savjeta za kulturu u 60-im godinama i prvi ravnatelj glazbene škole (1961.-1984.), a svojim je ustrajnim i neumornim radom mnogo pridonio kulturnoj djelatnosti u općini Kočevje. Nakon svog

⁴ Profesor Miloš Humek rodio se 6. rujna 1917. u Ljubljani i to kao najmlađe dijete šestočlane obitelji. Sa ženom Žoržom (rođenom Petan) bio je 1945. godine poslan u Kočevje, gdje su se kao profesori zaposlili na kočevskoj gimnaziji. Humek je svoj život u Kočevju posvetio glazbi (bio je ravnatelj i profesor na glazbenoj školi u Kočevju) te je surađivao s brojnim kulturnjacima. Svoje glazbeno znanje i plemenitost, prožeto idealizmom, nastojao je prenijeti na omladinu i ljude oko sebe. Dugogodišnja kulturna zanesenost i djelovanje profesora Humeka dali su pečat kulturi u općini Kočevje.

dolaska na kočevsku gimnaziju 1945. godine osnovao je mješoviti pjevački zbor gimnazijalaca koji se kasnije pridružio MKUD-u Matej Bor. Također, g. Humek je bio i pokretač učiteljskog pjevačkog zbora na gimnaziji koji se zbog pomanjkanja muških vokala vrlo brzo razišao. Kasnije su počele djelovati još dvije pjevačke skupine, i to: Vokalna skupina Doremi (1967.-1979. godine), pod vodstvom Ive Staniča na osnovnoj školi, te vokalna skupina osam gimnazijalki koje su se zvale *Polyphonia*. Potonja je prestala djelovati 1978. godine, dok je mješoviti pjevački zbor pod vodstvom Ive Staniča djelovao još i u slijedećem desetljeću. Pjevački zborovi pod vodstvom prof. Humeka i Ive Staniča gostovali su i po drugim slovenskim krajevima. Literarna sekcija gimnazijalaca je jednom godišnje izdavala đački list *Utrinki mladosti*⁵, koji je kasnije zbog neozbiljnog rada i nezanimanja gimnazijalaca prestao izlaziti.

Grad Kočevje imao je dvije kinodvorane gdje su se prikazivali domaći i strani filmovi te dokumentarne emisije. Matično kino Jadran, u središtu grada, od svoga je ustanovljenja 1935. godine⁶ (koje je prekinulo svoje djelovanje za vrijeme rata) imalo zabavno-kulturnu ulogu jer je osim redovitih kinopredstava ugošćivalo i brojne kulturne (ne)školske priredbe, plesove i priredbe za općinske ili državne praznike. Isprva su se filmske predstave prikazivale subotom i nedjeljom te praznicima a kasnije je uprava kina odredila raspored kinopredstava i tijekom tjedna, i to više puta dnevno. Kinodvorana je imala 418 sjedala, koja su bila rijetko kada potpuno zauzeta. Izbor filmova je bio bogat, ali im je kvaliteta bila loša. Uprava kina je na filmski repertoar uvrstila više zabavnih filmova, dok je bilo premalo filmova s odgojno-poučnim sadržajima. Upravu kina više su puta kritizirali zbog »neprimjerenih« filmskih

⁵ *Đački list* se isprva zvao *Prvi poganjki* a počeo je izlaziti 1952. godine, dok je u kasnim 50-im prestao izlaziti. Godine 1966. preimenovan je u *Utrinke mladosti*.

⁶ Kino *Jadran* je svoja vrata službeno otvorilo 10. kolovoza 1935. godine. Prvo zvučno kino uredili su bračni par Poje i to u bivšoj zgradi hotela *Trst* 1932. godine, dok su tri godine kasnije kupili i uredili prostor bivše gostione *Harde*, gdje i danas postoji zgrada kina. Za vrijeme rata zgrada je bila jako oštećena, ali su je bračni par Poje 1945. godine obnovili i opet počeli prikazivati filmske predstave. Godinu kasnije bili su primorani, zbog financijskih poteškoća, dvoranu uzdržavati davanjem u najam. Godine 1952. zgrada kina je nacionalizirana.

predstava te samog izbora filmova, a gledatelji su zbog slabe kvalitete filmova izlazili iz kinodvorane usred samih projekcija. Upravi kina bilo je prigovoreno da bira filmske predstave s lošim »odgojnim« elementom. To je prouzročilo neugodnosti između odraslih gledatelja i uprave kina. Prvi su smatrali da kinopredstave takve vrste kvare djecu i omladinu. U tom kontekstu, navodim članak iz *Novica* (1962:6) gdje se javno kritiziralo stanje »kočevske filmske politike«: »Više se filmova različitih vrsta prikazuje, a među njima filmovi s dvojbena sadržajem. Uprava kina morala bi biti svjesna da djeca odlaze u kino i gledaju sve filmove, odnosno i one s lošim sadržajem. Treba se brinuti da kinopredstave nisu samo zabava, nego i odgojna, te i za odrasle.«...»Moraju se sastati predstavnici društvenih organizacija i vlasti, da riješe ‚filmsku‘ politiku.«. Na slično nailazimo i kod prikazivanja filmova po selima gdje su se gledatelji žalili upravi putujućeg kina Radničkog sveučilišta da prikazuje samo kaubojske filmove a premalo dokumentarnih filmova. Potonji primjer se dogodio u Osilnici gdje su »...kinopredstave putujućeg kina postale nekulturne, jer ne odgajaju gledaoce. O filmovima, koji se prikazuju, putujuće kino ne pruža filmske ocjene i tumačenja o njihovim umjetničkim vrijednostima.« (Dolenjski list, 1974a:9). Uprava kina Jadran je na gore spomenutu kritiku odgovorila strogo, te je kao razlog za »loš« izbor kinopredstava navela nemogućnost uvida u naručene filmove: »Narudžba filmova mora biti brza, jer se inače ne dobije dobar film.«...»Filmovi su brižljivo i stručno izabrani, strane filmove prikazujemo prema pregledu i uputama državne filmske komisije koja dopusti ili zabrani prikazivanje filma, dok se domaći filmovi moraju prikazivati.« (Novice, 1962:6). Pored slabe kvalitete filmova građani su se žalili i zbog slabog informiranja gledalaca o sadržaju filmske predstave. Uprava kina u početku je bila nedosljedna i neadekvatna te je slabo brinula o filmskim aranžmanima, a o filmskim novostima svoje je gledatelje obavještavala preko ormarića s informacijama, a kasnije preko novina.⁷ Kinopredstave su se rjeđe prikazivale u kinu Rudnik (1952. godine) u prosvjetnom

⁷ U 60-im godinama prošlog stoljeća postojao je oštar pritisak novinskih sredstava priopćavanja na upravu kina *Jadran*. U *Novicama* se može naći mnogo napisanoga o navedenom. Navodim (na osnovi pregledane periodike) da je raspored filmskih predstava u kinu *Jadran* objavljen u *Dolenjskom listu*, a na poticaj (zahtjev) javnosti raspored i sadržaj filmova objavljivali su se i u *Novicama* od 1956. do 1963. godine. U 70-im godinama 20. stoljeća nalazimo filmski raspored u *Dolenjskom listu*, a poslije prestanka izlaženja lokalnih *Novica* takve su

domu u Šalki vasi, i to jednom subotom te dva puta nedjeljom. Dvorana s 250 sjedala bila je (većinom) puna u vrijeme školskih praznika kada su djeca iz okolnih sela, Rudnika, Šalke vasi i Željna, redovito dolazila na prikazivanje filmova. Prosječan posjet kinu Jadran iznosio je 150 posjetitelja, a kino Rudnik je bilježilo petinu posjeta kapaciteta svoje dvorane. Posjet obiju kinodvorana bio je ovisan o vrsti i vremenu prikazivanja. Ukupno se u gradu prikazivalo oko 18 filmova tjedno (Zapisnik Izvršnega odbora..., 1971), dok je u sklopu Radničkog sveučilišta Kočevje djelovalo putujuće kino koje je bilo organizirano u Mozlju, Livoldu, Dolgi vasi, Stari Cerkvi, Brodu na Kolpi, Osilnici i Hribu. Višenamjenska dvorana Šeškoveg doma s 327 sjedala bila je najbolje opremljena dvorana u gradu. Služila je različitim sekcijama kulturnih društava a u njoj je izlagao i Kočevski muzej. Dvorana je imala veliku stalnu pozornicu koja je bila manjkavo opremljena; ipak, bila je više puta korištena za kazališne i lutkarske predstave. Na pozornici Šeškoveg doma⁸ redale su se predstave Mestnega gledališča Ljubljana, dječjeg Šentjakobskog gledališča iz Ljubljane, ljubljanske Opere, lutkarske⁹ igre pod vodstvom Matije Glada, pjevački nastupi gimnazijskog zbora i druge kulturne priredbe povodom internih, općinskih i državnih praznika. Više su puta na pozornici bila uprizorena dramska djela amaterskoga kazališta Jože Šeško (preimenovano u Sindikalno gledališče Kočevje) čiji je tijesni suradnik bio Vekoslav Figar, dugogodišnji predsjednik Komisije za dramsku djelatnost u Kočevju te vjerni sudionik izgradnje Šeškoveg doma 1938. godine. Šeškov dom, spomenik slovenske državnosti, postao je simbol kulture u Kočevju jer je kao kulturna ustanova u 70-im godinama značio dom kulturnim događanjima. Za potrebe raznih priredbi povremeno su se koristile dvorana Množičnih organizacij, koja je imala 100 sjedala, i dvorana lokalne gimnazije

rasporede objavljivale *Kočevske novice* (od 1984. do 1990.). Obavješćavanje o filmskim predstavama izvodilo se i preko zidnih ormarića za informacije gledateljima kina *Jadran*.

⁸ *Šeškov dom*, nekadašnji *Sokolski dom*, koji je bio poprište zasjedanja zbora zastupnika slovenskog naroda 1943. godine, služio je sve do 1963. godine kao vježbaonica školskoj omladini i sportsko-gimnastičkom društvu *Partizan Kočevje*, te kao prostor za kinopredstave, kulturne i društvene priredbe. Nekadašnji *Sokolski dom* bio je nakon završenog Drugog svjetskog rata preimenovan po kočevskom narodnom heroju Jožetu Šešku čije ime nosi i danas.

⁹ 1974. godine vodstvo je lutkarskog kazališta preuzeo Danilo Škulj koji je na kratko vrijeme naslijedio Matiju Glada.

s 80 sjedala. Spomenute dvorane su bile bez pozornice te su bile namijenjene za društvene i kulturne priredbe. Dvorana Doma tjelesne kulture nudila je prostor za kulturne priredbe s 60 sjedala, ali se koristila vrlo rijetko, jer su je koristila sportska društva za svoje potrebe. Drugi su prostori u Domu tjelesne kulture bili dodijeljeni različitim (sportskim) društvima, a aula je doma bila najprimjerenija za različite izložbene djelatnosti muzeja i škola.

Kao dio KUD-a Svoboda Kočevje u 70-im godinama je djelovala i limena glazba. Njeni početci sežu u 1927. godinu kada je počela djelovati prva glazbena djelatnost u gradu Kočevje. Njezin osnivač bio je Jože Petrovič, porijeklom iz Sela na Krasu. Poslije rata novoosnovana je glazbena skupina Proleter iznova našla svoj put u kulturnoj djelatnosti te postala sekcija KUD-a Svoboda Rudnik (potonja je bila ponovno osnovana 1951. godine) te je imala svoje prostorije na Rudniku, u novoizgrađenom Rudarskom domu (1959. godine). Spajanjem obaju društava Svoboda (Kočevje i Rudnik) 1960. godine glazbena je sekcija postala najdjelatnija sekcija u gradu. Brojila je oko 20 članova (Zapisnik Izvršnega odbora..., 1971) i to većinom rudara, a njezin je kapelnik bio Andrej Struna. Vremenom je broj članova narastao na 82 (Delavska godba, 1977). Glazba se je sve do kasnih 60-ih godina financirala pomoću članarine učlanjenih glazbenika i podupirućih članova, a 1971. godine je Sindikalni odbor rudnika predložio sufinanciranje glazbe od strane drugih društvenih organizacija i svih radnih kolektiva. Prijedlog se je iste godine ostvario a glazbena skupina se preimenovala u Delavsku godbu Kočevje.¹⁰ Dakle, postala je društvena organizacija svih građana s određenim

¹⁰ Glazbenu djelatnost u općini Kočevje nalazimo već u vrijeme između dvaju ratova. Prve skupine limene glazbe nastajale su u okviru vatrogasnih društava. Tako prve limene skupine nalazimo u Predgradu, Koprivniku, Mozlju, Kočevju te, također, u Starom logu. Prvi amaterski glazbenici u Kočevju počeli su svirati 1927. godine pod vodstvom Jože Petroviča. Djelatnost *Gradske glazbe Kočevje* polako je rasla, ali je njeno djelovanje prekinuo Drugi svjetski rat. Tek 1946. godine došlo je do ponovnog osnivanja omladinske skupine *Proleter* koja se 1949. godine raspala. Ponovno je bila osnovana 1951. godine i to kao *Rudarska godba* koja se 1962. godine preimenovala u *Limeni orkestar sindikalne podružnice Rudnik Kočevje*, a 1971. godine u *Delavsku godbu Kočevje*. Godine 1999. slijedilo je rođenje nove glazbene skupine imena *Limeni orkestar Kočevje - 1927*, a pod kojim djeluje još i danas (o početku i djelovanju glazbe vidi publikacije: Devjak, Sabina (2007). *Pihalni orkester Kočevje 1927-2007*, Kočevje: Kočevski tisk; Jerbič Perko, Vesna (2008). *Mestna godba Kočevje, Razstavni*

zadaćama i obavezama te pravilima glazbe. Djelatnost je glazbene skupine bila svestrana. Sudjelovala je na brojnim kulturnim i društvenim priredbama, proslavama, pogrebima te je priređivala i samostalne koncerte. U Dolenjskom listu (1974b:9) nalazimo, da je »Radnička glazba priredila koncert u Nami pod vodstvom Andreja Strune«. Isto tako u Kočevskim razgledima (Mrvar, 1977:41) čitamo o živahnoj djelatnosti glazbene skupine te njenog »...sudjelovanja na susretu limenih glazbi u Artičama kod Brežica.«. Glazbena skupina bila je »sastavni dio« skoro svake priredbe u gradu i izvan njega, bila je neizostavni kulturni element kulturnog pulsa u općini Kočevje. Njeno sudjelovanje se tražilo povodom općinskih i državnih praznika, a poduzeća su ih unajmljivala i za svoje interne proslave, kao što je to učinilo poduzeće Itas Kočevje povodom svog praznika, 3. srpnja 1973. godine, kada su glazbenici nastupili u dvorištu poduzeća (Delavska godba, 1977). Glazbena je skupina za svoje djelovanje i sudjelovanje na brojnim priredbama 1971. godine primila najviše općinsko priznanje Šeškovu nagradu (Devjak, 2007) te je bila odlikovana i drugim priznanjima.

Godine 1974. Kočevje je uvelo novost na području literarnog stvaranja. U gimnazijskoj dvorani 11. prosinca 1974. osnovan je Kulturni klub ili Klub kulturnih radnika čija je predsjednica bila Marjanca Colarič. Povodom njegovog osnivanja Marjanca Colarič (1975:54) je izjavila sljedeće: »Kulturom se bavi mnogo ljudi koji su mnogošto stvorili. Među njima su i pravi entuzijasti kojima je kultura u srcu te je žele sa svim zalaganjem pospješivati i približiti ne samo inteligenciji nego i radnom čovjeku te naročito omladini.«. Kulturni klub, koji je imao svoj prostor u gimnazijskoj dvorani a ponekad i u maloj dvorani Šeškovog doma, poticao je literarno stvaranje, priređivao literarne večeri s različitim domaćim i stranim literarnim stvarateljima te je u okviru svoje djelatnosti razvio i fotografsku te amatersku likovnu djelatnost. Jedna između brojnih pjesničkih večeri Kulturnog kluba bila je priređena u okviru 30-godišnjice oslobođenja Kočevja a kada su kulturni radnici »...čitali pjesme Mateja Bora, a članovi kluba Ivan Zoran, Franc Lovšin i Nebojša Ignjatović, predstavili svoje pjesme.

katalog, Kočevje: Pokrajiski muzej Kočevje; Delavska godba (1977). *50 let Delavske godbe Kočevje: Kočevje, 1927-1977*, Kočevje: Delavska godba).

Kulturna i društvena djelatnost...

U uvodnom dijelu večeri ih je lijepo pozdravio nonet Rog sa svojim pjesmama.« (Dolenjski list, 1975:9). Pokretačica se osnivanja Kluba kulturnih radnika života u Kočevju te klupskog stvaranja u 70-im godinama sjeća: »U gimnazijsku dvoranu, gdje su se odvijale kulturne večeri, pozivali smo književnike iz Ljubljane, moji gosti bili su između ostalih Dane Zajc, Veno Taufer, Ivo Svetina, Ifigenija Simonič, Ciril Zlobec, Milan Jesih.«...»I Novomještani su došli i predstavili se na večeri poezije...« (Novak, 2011:16). Kulturni klub se kasnije pridružio KUD-u Svoboda Kočevje u okviru kojega je djelovao sve do svog prestanka 1979. godine.

Velik je problem u gradu predstavljalo pomanjkanje prostora za kulturno-prosvjetna društva. Društvene organizacije i poduzeća unajmila su većinu prostora u gradu pa su brojna društva morala drugdje tražiti prostore za sebe. Uz to su se morala dogovarati s Kulturnom zajednicom Kočevje i društvenim organizacijama. Neka su poduzeća društvima prostorije davala u najam, no neka su društva prostorije dobivala u školama i gradskim dvoranama. Zbog potonjeg je omladinska djelatnost u 70-im godinama potpuno zamrla. Već desetljeće ranije klupska se djelatnost borila s prostornom problematikom jer je bila ograničena samo na prostor bivšeg Steklarstva (Dolenjski list, 1963) oko kojega se skupljala omladina i stariji građani. Želja za oživljavanjem omladinskog (klupskog) života u 70-im godinama bila je velika, ali zbog pomanjkanja prostora omladinski klub nije zaživio. Mjesna zajednica Kočevje i Općinski odbor Kočevje obećavali su prostore za omladinski klub. Dogovarali su se o smještaju kluba u prostorijama zgrade Vezena ili u prostorijama kina Rudnik, dani su i prijedlozi o njegovom smještaju u skladište Trikona, iza kavane u središtu grada, ili u zgradi Mjesne zajednice (Dolenjski list, 1976). Ali do realizacije prijedloga nije došlo tako da je omladina ostala bez svog omladinskog kluba. Tek 1985. godine omladinski je klub dobio prostorije u nekadašnjoj gostioni Rog, pa je tri godine kasnije službeno otvorio vrata u obnovljenoj zgradi iste gostione koja se preimenovala u gostionu Škorc (Kočevske novice, 1988). Od tada omladina je imala u njemu svoje prostorije, a otvoren je i disko. Klupska djelatnost je zaživjela i na Rudniku, gdje je bila jako dobro primljena.

Kulturni puls općine Kočevje u 70-im godinama prošlog stoljeća bio je raznolik, ali, ipak, skroman. S obzirom na brojčano slabo zastupljene sekcije kulturno-prosvjetnih društava kulturna proizvodnja bila je odraz nezanimanja stanovništva koje u kulturnom stvaralaštvu nije vidjelo smisla te se radije prepuštalo svakodnevnom životarenju. Savez kulturno-prosvjetnih društava općine Kočevje pozivao je i poticao kulturno stvaranje i sudjelovanje, ali rezultat nije bio previše zadovoljavajući. Čak ni skroman kulturni život u općini nije mogao zaživjeti jer su se kulturno-prosvjetna društva i njihove sekcije neprestano suočavale s brojnim problemima. Među najčešćima je bio problem pomanjkanja financijskih sredstava te pomanjkanje prostora za djelovanje. Neka su društva ostala bez svojih prostorija, a opet, druga su propadala te se snalazila u malim i neprimjerenim prostorima. Dvorane su u naseljima bile višenamjenske, ali dotrajale i neopremljene, većinom i neuporabive. Neodgovarajući kadar i pomanjkanje stručnjaka doveli su do slabijeg kulturnog stvaranja. Uzrok za skromnu kulturnu djelatnost u općini Kočevje možemo (možda) tražiti i u socijalnoj i nacionalnoj strukturi stanovništva. Nacionalno miješano područje, kamo su se poslije Drugog svjetskog rata doseljavali doseljenici iz republika bivše Jugoslavije, nije bilo jedinstveno područje i još manje su se njeni stanovnici osjećali kao jedinstven i usklađen narod. U takvoj je nacionalno šarenoj slici »kulturni duh« u Kočevskoj općini teško zaživio. Zemlja je ostala stigmatizirana, prožeta strahom i neizvjesnošću. Dvadesetak godina poslije rata kulturna djelatnost u općini Kočevje još nije bila u »tračnicama« u kojima su je mnogi očekivali. Nekoliko je godina jedva oživljena kulturna djelatnost u kočevskom području zaostajala za ostatkom Slovenije te postala »zemlja bez kulture«. Prekinuti njenu nedjelatnost bila je doduše primarna zadaća kulturnih društava, ali se je pokazalo da će politički zacrtana zadaća teško doseći svoj cilj. Stanovnici općine Kočevje nisu bili prijemljivi za »kulturnu otvorenost« a kako bi se moglo očekivati. Baš je zbog toga »uzgoj nove kulture«, istovremeno i očuvanje osjećaja pripadnosti domaćem podneblju, bila teška zadaća koju su si zadala društva, no to se i do današnjih dana nije ostvarilo.

Sedamdesete su godine 20. stoljeća općini Kočevje donijele brojne novosti; tako se razvila mreža televizijskih i radijskih prijemnika, kino je za stanovnike značilo velik tehnološki

napredak, a život je postao živahniji. Razvojem i napretkom na području gospodarstva, školstva i znanosti, stambene tematike te infrastrukture kulturna je djelatnost u općini postavljena na »sporedni kolosijek«. Bez obzira na njenu sporednu ulogu među društvenim djelatnostima ipak si je utrla put među stanovništvom te nekima predstavljala način života. Međutim, pokazalo se da, usprkos velikom nastojanju i trudu kočevskih kulturnjaka i ljubitelja kulture, kulturna djelatnost nije dosegla zadovoljavajuću razinu koja je bila zacrtana već odmah nakon Drugo svjetskog rata. Nepremošćivanje brojnih teškoća kod kulturnog stvaranja značilo je prepreku na području kulture koju društva, organizacije i kulturne ustanove u sljedećem desetljeću nisu mogli potpuno nadići. Kulturna je djelatnost za mnoge stanovnike važila tek kao »...beznačajan segment' u ljudskom životu kojem nisu posvećivali pozornost.« (Anonimno, 2010). S takvim razmišljanjem većine općina Kočevje ušla je u sljedeće desetljeće 20. stoljeća.

3. Zaključak

Razvijena kulturna djelatnost u 70-im godinama prošlog stoljeća značila je vrhunac kulturne eskalacije jer je s brojnim društvenim sekcijama i skupinama prouzročila pravu »euforiju« na kulturnom području a kojoj se nisu mogli načuditi ni predstavnici općinske vlasti. Unaprijed propisani kulturni programi značili su upravo ono što se od kulturnjaka i drugih amaterskih kulturnih stvaratelja očekivalo, a istovremeno je značilo, naprosto, i »nadgradnju« kulturnog stvaranja koje se vuklo iz proteklih godina. Kao što je bilo za očekivati, kulturna djelatnost je bila najjača u središnjem gradu općine a njena blaga konkurencija postala su i seoska kulturna društva. Pomaku ka bolje organiziranom i većem kulturnom stvaralaštvu pripomogla je činjenica da je ono postalo svojevrsan svakidašnji kapric nekima koji su u njemu vidjeli jedino oruđe za ispunjenje težnji socijalistički obojene ideologije kulturne politike koja bi trebala prožimati svakodnevnicu svakoga pojedinca. Spomenuta amaterska kulturna društva su u spomenutom razdoblju djelovala silovito, po svojim najboljim moćima, ali usprkos svom trudu i angažiranosti nisu dosegla onaj stupanj razvijenosti kakav si je zamislila općinska vlast. Ne treba zanemariti činjenicu da su velike zapreke boljem i

strukturiranom kulturnom djelovanju značile brojne teškoće za koje se pokazalo da ne spadaju na popis brzih i nužnih rješenja.

Zasigurno stoji činjenica da je amaterska kulturna djelatnost u Kočevju važila za najjaču, te je značila uzor ostalim društvima u daljoj i bližoj okolici kao i seoskim sekcijama. No, njezin je opstanak bio uvijek upitan. Zadnje su godine socijalizma navijestile kraj režima koji je gurnuo u propast kulturno stvaranje.

Literatura:

Anonimno (2010). *usmeni intervju*, 6. 4. 2010.

Cankar, France (1960). *Združitev Svobod, Novice*, V (43), Kočevje, 22. 10. 1960., str. 3

Colarič, Marjanca (1975). *Človek in kultura, Kočevski razgledi*, I, Kočevje, 4. 5. 1975., str. 54

Delavska godba (1977). *50 let Delavske godbe Kočevje: Kočevje, 1927-1977*, Kočevje: Delavska godba

Devjak, Sabina-Ivana (2007). *Pihalni orkester Kočevje 1927-2007: zbornik ob 80. obletnici delovanja orkestra*, Kočevje: Pihalni orkester Kočevje

Dolenjski list (1963). Drobne iz Kočevja, VIII (18-19), Novo mesto, 27. 4. 1963., str. 9

Dolenjski list (1974a). Drobne iz Kočevja, XXV (11), Novo mesto, 14. 3. 1974., str. 9

Dolenjski list (1974b). Drobne iz Kočevja, XXV (38), Novo mesto, 10. 10. 1974., str. 9

Dolenjski list (1975). Drobne iz Kočevja, XXVI (20), Novo mesto, 15. 5. 1975., str. 9

Dolenjski list (1976). Drobne iz Kočevja, XXVI (40), Novo mesto, 30. 9. 1976., str. 9

Humek, Miloš (1999). *Kočevje, kraj (ne)srečnega imena...: (prosto po Prešernu)*, Kočevje: samozal.

Jerbič Perko, Vesna (2008). *Mestna godba Kočevje: razstavni katalog*, Kočevje: Pokrajinski muzej

Kočevske novice (1988). O mladinskem klubu, V (8), Kočevje, 17. 10. 1988., str. 2

Mrvar, Marjan (1977). Srečanje pihalnih godb v Artičah, *Kočevski razgledi*, III, Kočevje, 8. 2. 1977, str. 41

Novak, Romana (2011). intervju s Marjanco Kočevar, pesnico, *Kočevski utrip*, Ribnica, str. 16
Novice (1962). Nekaj o naši filmski reklami, jeziku in sporedu, VII (7), Kočevje, 9. 2. 1962., str. 6

Smolej, Jože (1959). Razgovor, *Novice*, V (51), Kočevje, 12. 12. 1959., str. 1

Štrumbelj, Ciril (1999). *Moški pevski zbor Svoboda: 25 let*, Kočevje: Kočevski tisk

Zapisnik Izvršnega odbora Temeljne kulturne skupnosti občine Kočevje: Pregled stanja kulture i kulturne djelatnosti v občini Kočevje, (1971), Kočevje

Natalija Mihelčić*

CULTURAL AND SOCIAL ACTIVITY IN THE MUNICIPALITY OF KOČEVJE DURING THE 1970s

Abstract

The paper deals with the state of cultural and social production in the municipality of Kočevje during the 1970s. The emphasis is on the presentation of types of cultural and social activity in the municipality, its extent and importance in the urban environment. Amateur cultural activity in the municipality was strongly developed in the third stage of socialism, but nevertheless curtailed due to numerous difficulties and circumstances in which it existed.

Key words: *municipality of Kočevje, amateur cultural activities, socialism*

* Elementary school "Stopiče", Stopiče 37, SL-8 322 Stopiče, natalie.mihelcic@gmail.com